

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Załącznik do Uchwały Nr 145/XXI/2008
Rady Gminy Przechlewo
z dnia 30 czerwca 2008 r.

Gmina Przechlewo

**Gminny Program Opieki nad
Zabytkami na lata 2008 –
2011.**

Przechlewo 2008

Urząd Gminy Przechlewo

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Spis treści:

WSTĘP.....	3
I. Podstawy prawne gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
II. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	6
III. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami.....	7
III. 1. Uregulowania formalno – prawne.....	7
III. 2. Organy ochrony zabytków.....	8
III. 3. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	10
III. 4. Założenia wynikające z Programu opieki nad zabytkami Województwa Pomorskiego 2007 – 2010.....	11
IV. Gminny program opieki nad zabytkami, a inne dokumenty i akty prawa miejscowego.....	14
V. Ochrona zabytków Gminy Przechlewo – stan prawny.....	17
V. 1. Rejestr zabytków.....	20
V. 1.1. Rejestr zabytków nieruchomości.....	20
V. 1.2. Rejestr zabytków ruchomych.....	22
V. 1.3. Rejestr zabytków archeologicznych.....	25
VI. Gminna ewidencja zabytków.....	33
VII. Główne cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków.....	42
VIII. Współdziałanie związane z ochroną zabytków leżących na terenie Gminy Przechlewo.....	46
IX. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego Gminy Przechlewo.....	47
X. Działania informacyjne, popularyzacyjne i edukacyjne związane z promocją zabytków i walorów gminnej przestrzeni kulturowej Gminy Przechlewo.....	50
XI. Podsumowanie.....	51
XII. Fotogaleria zabytków w Gminie Przechlewo.....	53

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

WSTĘP

Na dziedzictwo kulturowe człowieka składają się dobra kultury i dobra natury. Zabytki – dawne materialne i niematerialne dobra kultury są ważną częścią składową tego dziedzictwa. Ich ochrona została zadeklarowana jako konstytucyjny obowiązek państwa co zostało zapisane w art.5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zabytki są nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia.

Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest dziełem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, a także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki.

Czas przemian wpłynął negatywnie na stan zabytków. Poważnym problemem stał się brak środków i społecznego zrozumienia dla idei ochrony naszego dziedzictwa. Przemiany czasu transformacji sprawiły, że zabytki zostały oddane w prywatne ręce ludzi niejednokrotnie ratujących je przed zagładą, ale także ludzi bardzo często niedoceniających ich wartości pozamaterialnych, niepotrafiących dobrze sprawować opieki gwarantującej ich przetrwanie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Przechlewo na lata 2008 – 2011 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie (Plan Zagospodarowania Przestrzennego, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego). Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim oraz Powiatowym Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności i nie tylko, wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

I. Podstawy prawne gminnego programu opieki nad zabytkami.

Gminy zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późniejszymi zmianami) w zakresie zadań własnych realizują sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa reguluje zasady ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, definiuje pojęcie zabytku, określa formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania ect.

Zgodnie z artykułem 87. cytowanej *Ustawy Wójt Gminy* sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu Wójt Gminy sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Gminy.

Ogólne wytyczne do sporządzenia programów ujęte są w dokumencie Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 roku oraz jego przedłużeniu "Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 -2020 " przyjętym w 2005 roku. Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury jest Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego". Program ten jest zgodny z narodowym planem rozwoju oraz założeniami do Krajowego Programu Zabytków.

Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego " jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców. Narodowy Program Kultury "Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego " ma określony plan działania.

Wytyczne zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno- finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

II. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa zasadnicze cele programów opieki nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

III. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami.

III. 1. Uregulowania formalno – prawne.

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z 2003 r.), regulująca pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, form finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Zgodnie z art. 6. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przez zabytek rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadana wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 7. Ustawy reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego,
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały Rada Gminy po zasięgnięciu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków (Art. 21 i 22, Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Wpis zabytków nieruchomych do Gminnej Ewidencji Zabytków sam w sobie nie stanowi formy ich ochrony, jednakże obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

i ich otoczenia oraz parków kulturowych – stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochrona w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

III. 2. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Artykuł 90 Ustawy stanowi, że:

1. Generalny konserwator zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
2. Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy w szczególności:
  - opracowanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
  - realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
  - podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami,
  - prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
  - wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie o przepisach odrębnych,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
  - sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków,
  - promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków,
  - organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich,
  - organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych,
  - opiniowanie wniosków o nadanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”,
  - współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków,
  - organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
  - podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
3. Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91. 4. Ustawy):
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
  - sporządzanie, w ramach przyznanego środków budżetowych planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
  - prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
  - wydawanie zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
  - sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
  - organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- opracowanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy – doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

III. 3. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Konstytucyjnym obowiązkiem Państwa (art. 5 i 6 konstytucji RP) jest ochrona dziedzictwa kulturowego. Zabytki i ich wartości niematerialne są dobrem wspólnym, a dbałość o nie zakłada art. 82 Konstytucji.

Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę strefę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (dokument w przygotowaniu) określi cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady *primum non nocere*,
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej integracji (powstrzymanie się od działań niekoniecznych),
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasady czytelności i odróżnialności integracji,
- zasady odwracalności metod i materiałów,
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie,

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań:

- w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami,
- w zakresie działań o charakterze systemowym,
- w zakresie systemu finansowania,
- w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania,
- w zakresie kształcenia i edukacji,
- w zakresie współpracy międzynarodowej.

III. 4. Założenia wynikające z Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego 2007 – 2010.

Program opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego jest dokumentem służącym podejmowaniu planowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego przez samorząd województwa.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Głównym celem programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych oraz zachowania krajobrazu kulturowego województwa pomorskiego. Ważne jest, aby realizacja tego celu dokonywała się przy współudziale mieszkańców regionu. Dokument ten może służyć również jednostkom samorządu terytorialnego, środowiskom naukowym i badawczym, a także innym podmiotom i osobom zainteresowanym kulturą oraz dziedzictwem kulturowym. Ponadto inicjatywa samorządu województwa skierowana jest w celu pobudzenia i usprawnienia mechanizmów regulujących kwestie opieki nad zabytkami.

Celem strategicznym Programu Opieki jest: zachowanie dziedzictwa kulturowego Pomorza służące budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej województwa. Cel ten będzie realizowany w ramach 3 priorytetów:

- odnowa dziedzictwa kulturowego miast i wsi,
- ochrona kulturowego dziedzictwa morskiego i rzecznoego,
- badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego.

Reasumując szeroko pojęta polityka w dziedzinie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego będzie zmierzała do:

- konsekwentnego i planowanego realizowania zadań kompetencyjnych samorządu województwa poprzez wykonanie programu o charakterze wojewódzkim,
- włączania dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wspierania samorządów terytorialnych zgodnie z zasadami planowania i wdrażania programów prorozwojowych,
- umożliwienia i wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na ratowanie obiektów o szczególnych wartościach historycznych,
- dbałość o krajobraz kulturowy regionu, w tym zachowania jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych,
- rewaloryzacji przekształconych cennych elementów dziedzictwa kulturowego,
- ochrony i propagowania tradycyjnych form i cech architektury regionalnej (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, rozwiązań konstrukcyjnych, materiałowych, kolorystyki),

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- umożliwienia kreowania i realizowania regionalnych i lokalnych projektów związanych z kompleksowymi pracami konserwatorskimi i restauratorskimi oraz chroniącymi krajobraz kulturowy,
- stymulowania zasad partnerstwa publiczno – prywatnego z sektorem przedsiębiorców działających na rzecz dziedzictwa kulturowego (zagospodarowanie obiektów zabytkowych),
- wspieranie aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego dziedzictwa oraz zachowanie własnej odrębności i tożsamości (odbudowa i wzmocnienie regionalnej tożsamości),
- podnoszenie walorów zabytkowych oraz wykorzystanie ich w promocji kultury i dla rozwoju turystyki w regionie,
- kreowanie modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego w regionie wśród mieszkańców oraz we władzach samorządowych.

Cele programowe osiągnięte będą dzięki partnerom uczestniczącym (ministerstwa, instytucje kultury państwowe i samorządowe, wojewódzki konserwator zabytków, miejscowy konserwator zabytków, jednostki samorządu terytorialnego, kościoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje międzynarodowe, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) jak i środkom własnym Województwa Pomorskiego.

Program wymaga współdziałania jednostek samorządu terytorialnego w województwie z:

- instytucjami ochrony zabytków, ochrony środowiska i ośrodkami naukowymi,
- organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami,
- diecezjami – w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami sakralnymi.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

IV. Gminny program opieki nad zabytkami, a inne dokumenty prawa miejscowego.

Program opieki nad zabytkami zgodny jest z dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym:

- Strategia Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 2006 – 2020 (przyjęta Uchwałą Rady Gminy Przechlewo Nr 280/XLVI/206 z dnia 25 września 2006 roku).
- Plan Rozwoju Lokalnego 2007 – 2013 (przyjętym Uchwałą Rady Gminy Przechlewo Nr 51/VIII/2007 z dnia 11 czerwca 2007 roku).

Oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej Gminy, jakimi są:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Przechlewo (przyjętym Uchwałą Rady Gminy Przechlewo Nr 218/XXXIX/98 z dnia 18 czerwca 1998 roku).

Strategia Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 2006 – 2020 opracowana przez Urząd Gminy Przechlewo we wrześniu 2006 roku. Wyznaczone wówczas ogólne kierunki działań są nadal realizowane.

Na potrzeby Strategii przeprowadzono bilans słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń rozwoju gminy. Strategia obejmuje 11 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów: silne społeczeństwo, efektywna gospodarka i czyste środowisko. Do głównych zadań strategicznych, dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należą:

- modernizacja, renowacja i konserwacja obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym zabezpieczenie na wypadek zagrożeń,
- eksponowanie informacji o zabytkach i pomnikach przyrody,
- wydawanie katalogów i broszur o gminie i jej atrakcjach,
- tworzenie i zachowanie układów zieleni we wsiach, w tym parków.

Podstawowym celem Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Przechlewo opracowanego w kwietniu 2007 r. obejmującego lata 2007 – 2013 z perspektywą dalszej realizacji było wskazanie zadań inwestycyjnych na terenie gminy planowanych do realizacji przy wsparciu z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Określono zadania inwestycyjne, mające na celu poprawę stanu środowiska kulturowego to m. in.:

- remont zabytkowych kościołów p/w Św. Anny i Matki Boskiej Częstochowskiej w Przechlewie w latach 2007 – 2013.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Główne cele, zasady i zadania polityki przestrzennej, jak również instrumenty jej realizacji, wobec środowiska kulturowego, wyznaczone zostały w obowiązującym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.

- uwzględnione zostały tereny i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych: obiekty, zespoły i założenia ujęte w rejestrze zabytków, zespoły i obiekty ujęte w ewidencji zabytków, cmentarze, stanowiska archeologiczne. Ustalono w Studium zakres i zasady ochrony w/w obiektów
- dokonano oceny zagrożeń wartości środowiska kulturowego.

W Studium wyznaczone zostały kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego:

- w ramach promocji tradycyjnych technologii budowlanych należy opracować program taniej dystrybucji drewna konstrukcyjnego i fachowego doradztwa z promocją dla warsztatów budowlanych praktykujących te technologie,
- gmina powinna zabiegać o wykupienie obiektów niezagospodarowanych, ich dzierżawienie z adaptacją na funkcje usługowe, pensjonatowe itp. bez naruszenia substancji zabytkowej,
- miejscowości, dla których wyznaczono strefy ochrony krajobrazu kulturowego powinny posiadać opracowanie historyczno – ruralistyczne oparte na materiałach archiwalno – kartograficznych i pisanych oraz analizie zachowanej i ukształtowanej aktualnie przestrzeni. Opracowanie powinno określić walory kulturowo – przestrzenne miejscowości i ich ochrony,
- w budżecie gminnym powinny znaleźć się środki na konserwację zabytkowego wyposażenia kościoła św. Anny w Przechlewie
- w strefie „W” bezwzględnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej wyznaczonej na rysunku studium ustala się zakaz prowadzenia jakichkolwiek działań inwestycyjnych,
- w strefie „OW” względnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej wyznaczonej na rysunku studium ustala się konieczność przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych dla wszystkich inwestycji lokalizowanych w strefie, w zakresie określonym inwestorowi zezwoleniem przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- opracowanie studium rewaloryzacji obszarów archeologicznego krajobrazu kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem programów udostępniających społeczny odbiór zabytków archeologicznych np. przez włączenie do

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

istniejących i projektowanych tras i szlaków turystycznych. Proponuje się zespoły kulturowe:

- cmentarzisko kurhanowe kultury wielbarskiej (0 – 375 r n. e.) w Przechlewie,
  - grodzisko i siedzibę kasztelani szczycieńskiej z XII – XIV wiek (wyspa na Jeziorze Szczytno),
  - zespół osad neolitycznych, horyzontu łużycko – pomorskiego i wczesnośredniowiecznych w dolinie Brdy (Uroczysko Porąbka – Pakotulsko),
  - grodzisko wczesnośredniowieczne połowa X i połowa XII wiek, na półwyspie Jeziora Długiego.
- stworzyć możliwości prawne ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego poprzez opracowanie wymogów ochrony tego dziedzictwa na wytypowanych w studium obszarach przewidzianych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

V. Ochrona zabytków Gminy Przechlewo – stan prawny.

Gmina Przechlewo wchodząca w skład powiatu człuchowskiego, położona jest w południowo – zachodniej części województwa pomorskiego, w obrębie dwóch mezoregionów fizyczno – geograficznych. Część północna i zachodnia stanowi fragment sandrowej Równiny Charzykowskiej, a część centralna i południowa leży na Pojezierzu Krajeńskim. Według kryteriów podziału przyrodniczo – leśnego prawie cały obszar gminy należy do dzielnicy Borów Tucholskich. Gmina Przechlewo prawie w całości leży w dorzeczu rzeki Brdy, w jej górnym odcinku.

Obszar gminy wynosi 244 km². Gminę zamieszkuje ponad 6.300 mieszkańców, gęstość zaludnienia wynosi 26 osób na 1 km².

Gmina Przechlewo składa się z 14 sołectw:

- Dąbrowa,
- Garbek,
- Lisewo,
- Łubianka,
- Nowa Wieś,
- Pakotulsko,
- Pawłówko,
- Płaszczycza,
- Przechlewko,
- Przechlewo,
- Rudniki,
- Sapolno,
- Szczytno,
- Żoła.

Stolicą gminy jest miejscowość Przechlewo, będące ośrodkiem administracyjnym, a także centrum gospodarczym i kulturalnym. Tu koncentruje się działalność produkcyjna, handlowo – usługowa oraz lokalne życie społeczne.

Wsie Gminy Przechlewo to w głównej mierze małe lub średnie ulicówki rozciągające się przy majątkach ziemskich lub odrębne wsie – majątki (np. Jemielno czy Płaszczycza). Wyjątek stanowi Przechlewo, duża wieś o charakterze małomiasteczkowym. Spośród zespołów pałacowo (lub dworsko) parkowych występujących przed wojną w ok. 15 miejscowościach obecnej gminy, do dziś zachowało się tylko pięć: w Dąbrowie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Człuchowskiej, Jemielnie, Wandzinie oraz mocno przebudowane w Sapolnie i Pakotulsku. W większości pozostałych wsi zachowały się jedynie parki. Dwory głównie z połowy XIX wieku zniknęły już po wojnie. Z zachowanych rezydencji na szczególną uwagę zasługuje późnobarokowy dwór w Jemielnie jako jedna z nielicznych na terenie województwa XVIII – wiecznych tego typu budowli. Rezydencjom towarzyszyły założenia folwarczne. Pofolwarczne podwórza gospodarcze zabudowane głównie dużymi, pochodzącymi z 2 połowy i końca XIX wieku oraz z 1 ćwiartki XX wieku budynkami gospodarczymi zachowały się w 8 miejscowościach.

Budownictwo sakralne jest reprezentowane przez niewiele obiektów. Najcenniejszy jest parafialny kościół p.w. św. Anny w Przechlewie o konstrukcji szachulcowej, pochodzący z 1720 roku, rozbudowany w końcu XIX wieku o część murowaną. Kościół ten posiada prawie w całości zachowane XVIII wieczne wyposażenie i wystrój: m. in. malowidła na stropie, ołtarz główny i ołtarze boczne, ambonę, prospekt i emporę organową, a także gotycki dzwon i XVII wieczna chrzcielnicę. Grupę XX wiecznych kościołów tworzą: dawny kościół ewangelicki w Przechlewie i późniejszy w Sapolnie. Dość licznie, pochodzące sprzed 1945 roku cmentarze, nie zachowały się jako pierwotne założenia. Wszystkie są nie użytkowane i zdewastowane. Przeważnie brak nagrobków, lub pozostały jedynie pojedyncze i to także we fragmentach. Jedynie drzewostan, zachowany w różnym procencie, pozwala określić miejsce i wielkość założenia.

Budownictwo ludowe na terenie gminy prezentują głównie budynki mieszkalne zarówno drewniane o konstrukcji sumikowo – łątkowej przeważnie oszalowane deskami, jak i mieszane o konstrukcji szachulcowej również z szalunkiem z desek. Chałupy na planie prostokąta, dziś często o zmienionych układach wewnątrz nakryte są jednym typem dachu, dachem dwuspadowym. Pierwotnie większość budynków kryta była słomą (częściej budynki gospodarcze) lub w mniejszym procencie dachówka ceramiczną karpiówką lub felcówką (częściej budynki mieszkalne). Z czasem zastępowano pierwotne pokrycia nowymi np. dachówka cementową zakładkową.

Obiekty zagrodowe (chałupy i budynki gospodarcze) pochodzą głównie z XIX wieku, z pojedynczymi wyjątkami np. XVIII wieczna chałupa nr 6 z Przechlewka. Zachowały się obiekty z początku, połowy i końca XIX wieku, a także przełomu XIX i XX wieku.

Na obszarze Gminy Przechlewo główne piętno krajobrazowi archeologicznemu środowiska kulturowego nadaje dolina rzeki Brdy z układem dopływów i rynien subglacjalnych implikujących dyspersję stanowisk archeologicznych. Układają się one

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

mikroregionami osadniczymi wzdłuż doliny Brdy i rynien subglacialnych drenowanych przez ciek wodny i jeziora koncentrując 95 % zarejestrowanych stanowisk archeologicznych.

Udokumentowany obraz pradziejowych i wczesnośredniowiecznych struktur osadniczych odpowiada historycznej sieci osadniczej i w niewielkim stopniu obraz ten zakłóca zwarty obszar leśny w części północnej gminy.

W strukturze chronologiczno – kulturowej faktów osadniczych zdecydowanie przeważa (51 % zarejestrowanych stanowisk) okres wczesnego średniowiecza z dominującymi w środowisku kulturowym mikroregionami osadniczymi z grodziskami w Przechlewie, Szczytnie, Sapólnie. Udział kultur horyzontu łużycko – pomorskiego (1700 – 700 p. n. e.) stanowi 20 % znanych faktów osadniczych i wskazuje wyraźne koncentracje w rejonie Dąbrowy Człuchowskiej, Sapólna – Czosnowa i rynnę Jeziora Szczytno. Trzecim wyraźnie akcentowanym poziomem osadniczym (12 %) są mniej stabilne osadniczo (obozowiska, małe osady) struktury neolityczne (3500 – 1700 p. n. e.) w rejonie Przechlewa, Płaszczyc, Lisewa, Sapólna. Okres między schyłkiem kultury pomorskiej a początkiem wczesnego średniowiecza jest momentem hiatusu kulturowego.

Dziedzictwo kulturowe gminy posiada jednorodny charakter zdeterminowany jednym typem jednostki osadniczej – wiejską (14 wsi sołeckich).

Na obszarach wiejskich dziedzictwo kulturowe wiąże się z gospodarką rolną; najcenniejszymi zabytkami są tu obiekty sakralne (kościół) oraz założenia rezydencjonalne dworskie i folwarczne, a także układy ruralistyczne z zabudową mieszkalno – gospodarczą.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

V. 1. Rejestr zabytków

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia delegatury WUOZ.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz. U. z dnia 30 czerwca 2004 r.) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Rozporządzenie określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań (określonych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) przy zabytku wpisanym do rejestru, robót budowlanych w otoczeniu zabytku, badań archeologicznych, poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Rozporządzenie ponadto określa wymagane kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich. Badań konserwatorskich, badań architektonicznych lub badań archeologicznych; dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi; sposób potwierdzenia posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań; standardy dotyczące dokumentacji prowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

V. 1.1. Rejestr zabytków nieruchomości

W obszarze Gminy Przechlewo brak jest obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, jak również uznanych przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Do rejestru zabytków nieruchomości w Gminie Przechlewo wpisanych zostało łącznie 5 obiektów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

WOJEWÓDZKI REJESTR ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH:

Lp	Nr rejestru	Nr dawnego rejestru woj. słupskiego	Data wpisu	Przedmiot ochrony	Adres	Nr	Miejscowość	Gmina	Powiat
1	51	111	1954-12-04	Kościół parafialny p. w. Św. Anny wraz z terenem przykościelnym	Młyńska	3	Przechlewo	Przechlewo	Człuchowski
2	100	57	1959-02-21	Zespół dworsko-parkowy (dwór, park)	Płaszczycza	22	Jemielno – ob. Płaszczycy	Przechlewo	Człuchowski
3	1563	335	1995-09-20	Zespół pałacowo-parkowy (pałac, park)	Wandzin	---	Wandzin	Przechlewo	Człuchowski
4	1592	341	1996-04-23	Park	Zawada	---	Zawada	Przechlewo	Człuchowski
5	1723	382	2001-03-21	Kościół filialny p. w. Matki Bożej Częstochowskiej	Przechlewo	---	Przechlewo	Przechlewo	Człuchowski

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Pomorskiego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

V. 1.2. Rejestr zabytków ruchomych

Do rejestru zabytków ruchomych Gminy Przechlewo zostały wpisane wystrój i wyposażenie zabytkowych kościołów w Przechlewie: P. w. Św. Anny i Kościoła filialnego p. w. Matki Bożej Częstochowskiej (łącznie 43 zabytki).

WOJEWÓDZKI REJESTR ZABYTEKÓW RUCHOMYCH

Lp.	Nr rejestru	Nr decyzji	Przedmiot ochrony	Określenie szczegółowe zabytku	Data powstania	Data wpisu	Styl	Materiał	Technika	Ilość
1	81/B	Kl. IV-660/20/71	malowidło	na stropie: „Korona”	1720 r.	26.06.1971	barok	deska	malowany, temperą	1
2	81/B	Kl. IV-660/20/71	malowidło	na stropie: „Gwiazda Przewodnia”	1720 r.	26.06.1971	barok	deska	malowany, temperą	1
3	81/B	Kl. IV-660/20/71	malowidło	na stropie: „Arka Przymierza”	1720 r.	26.06.1971	barok	deska	malowany, temperą	1
4	81/B	Kl. IV-660/20/71	malowidło	na stropie: „Wniebowzięcie NMP”	1720 r.	26.06.1971	barok	deska	malowany, temperą	1
5	81/B	Kl. IV-660/20/71	malowidło	na stropie: „Cedr Libanu”	1720 r.	26.06.1971	barok	deska	malowany, temperą	1
6	81/B	Kl. IV-660/20/71	malowidło	na stropie: „Port Zbawienia”	1720 r.	26.06.1971	barok	deska	malowany, temperą	1
7	81/B	Kl. IV-660/20/71	ołtarz	ołtarz główny (dawny)	I poł. XVIII w.	26.06.1971	rokoko	drewno	rzeźbione, polichromowane	1
8	81/B	Kl. IV-660/20/71	balustrada	balustrada ołtarza głównego	XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	-----	1
9	81/B	Kl. IV-660/20/71	ołtarz	ołtarz boczny pñ. Św. Anny	XVIII w.	26.06.1971	rokoko	drewno	rzeźbione, polichromowane	1
10	81/B	Kl. IV-660/20/71	ołtarz	ołtarz Św. Józefa, pñd. (w nawie)	I poł. XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbione, polichromowane	1
11	81/B	Kl. IV-	ambona	ambona	XVIII w.	26.06.1971	rokoko	drewno	rzeźbione,	1

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

		660/20/71							polichromowane	
12	81/B	Kl. IV- 660/20/71	chrzcielnica	chrzcielnica	1650 r.	26.06.1971	wczesny barok	drewno	rzeźbione, polichromowane	1
13	81/B	Kl. IV- 660/20/71	prospekt organowy	prospekt organowy	II poł. XVIII w.	26.06.1971	rokoko	drewno	-----	1
14	81/B	Kl. IV- 660/20/71	empora muzyczna	ornament empory muzycznej	XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	-----	14
15	81/B	Kl. IV- 660/20/71	Obraz	„Ofiarowanie w świątyni” (ołtarz główny)	XVIII w.	26.06.1971	barok	plótno, drewno	malowany	1
16	81/B	Kl. IV- 660/20/71	feretron	feretron - rama	II poł. XVIII w.	26.06.1971	rokoko	drewno	rzeźbiony, polichromowany	1
17	81/B	Kl. IV- 660/20/71	obraz	„Św. Jan Ewangelista”	XIX w.	26.06.1971	-----	plótno, drewno	malowany	1
18	81/B	Kl. IV- 660/20/71	obraz	„Zwiastowanie”	XIX w.	26.06.1971	-----	plótno, drewno	malowany	1
19	81/B	Kl. IV- 660/20/71	obraz	„Św. Jan Nepomucen”	XIX w.	26.06.1971	neoklasycyzm	plótno, drewno	malowany	1
20	81/B	Kl. IV- 660/20/71	obraz	„Św. Jakub Starszy”	I poł. XIX w.	26.06.1971	-----	plótno, drewno	malowany	1
21	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	„Św. Biskup”	pocz. XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
22	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	„Św. Biskup”	pocz. XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
23	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	„Św. Wojciech”	pocz. XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
24	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	„Św. Norbert”	pocz. XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
25	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	„Chrystus Zmartwychwstały”	pocz. XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
26	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	Rzeźba ukrzyżowanego	XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
27	81/B	Kl. IV- 660/20/71	rzeźba	Krzyż z rzeźbą Chrystusa	XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

28	81/B	Kl. IV-660/20/71	rzeźba	„Krucyfiks”	XVIII w.	26.06.1971	barok	drewno	rzeźbiona, polichromowana	1
29	81/B	Kl. IV-660/20/71	ołtarz	płd. Krucyfiks ołtarzowy	XVIII w.	26.06.1971	rokoko	drewno	rzeźbiony, polichromowany	1
30	81/B	Kl. IV-660/20/71	płyta nagrobna	płyta nagrobna	XVIII w.	26.06.1971	barok	marmur szary	-----	1
31	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	monstrancja	1750 r.	26.06.1971	barok	srebro cz. złocone	trybowane	1
32	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	kielich	1617 r.	26.06.1971	renesans	srebro cz. złocone	-----	1
33	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	puszka	1756 r.	26.06.1971	rokoko	srebro cz. złocone	-----	1
34	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	pacyfikał	1617 r.	26.06.1971	barok	srebro cz. złocone	-----	1
35	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	świecznik wiszący - pajak	XVIII w.	26.06.1971	rokoko	mosiądz	-----	1
36	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	kinkiet ludowy	XIX w.	26.06.1971	-----	ceramika, metal	-----	1
37	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	świeczniki (lichtarze)	XVII/XVIII w.	26.06.1971	późny barok	cyna	odlew	2
38	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	świeczniki (lichtarze)	XVIII w.	26.06.1971	barok	cyna	odlew	2
39	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	świeczniki (lichtarze)	XVIII w.	26.06.1971	barok	cyna	odlew	2
40	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	świeczniki (lichtarze)	XVIII w.	26.06.1971	barok	cyna	odlew	2
41	81/B	Kl. IV-660/20/71	ludwisarstwo	dzwon	XV w.	26.06.1971	gotyk	spiż	-----	1
42	81/B	Kl. IV-660/20/71	złotnictwo	kielich	1624 r.	26.06.1971	renesans	srebro cz. złocone	-----	1
43	81/B	Kl. IV-660/20/71	obraz	„Nauczanie NMP” (ołtarz boczny)	XVIII w.	26.06.1971	barok	plótno, drewno	malowany	1

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Ruchomych Województwa Pomorskiego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

V. 1.3. Rejestr zabytków archeologicznych

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się na obszarze Gminy Przechlewo, wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego.

Lp.	Nr ewiden. AZP	Funkcja, chronologia, kultura archeologiczna	Poz. Rejestru	Data wpisu i nr decyzji
1	AZP 23 – 30/51	grodzisko wczesnośredniowieczne (połowa X – połowa XII wieku), Przechlewo st. 1 (półwysep Jeziora Długiego),	A – a – 17	11 marca 1966, KL.IV.0a/58/66

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Pomorskiego.

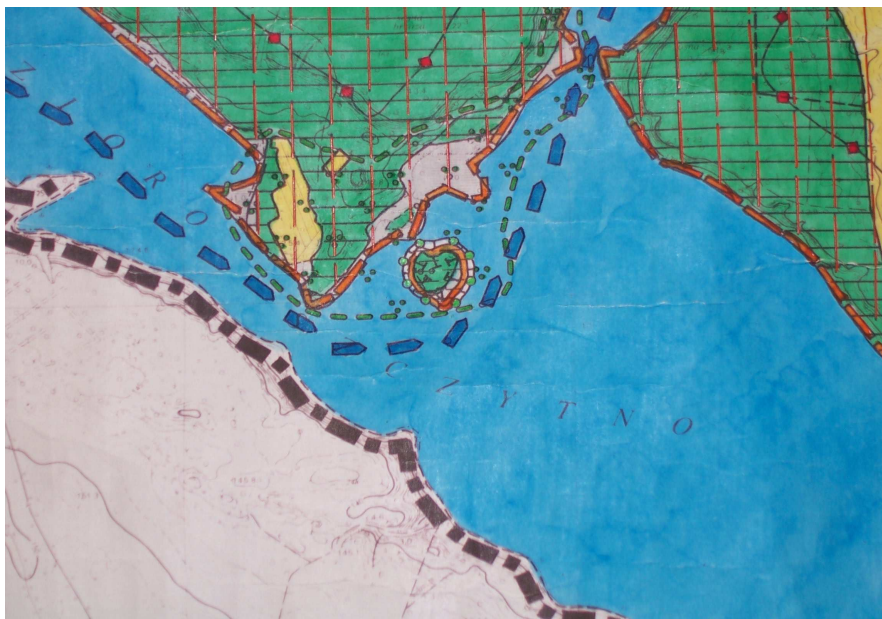
Rys. 1. Grodzisko wczesnośredniowieczne (połowa X – połowy XII wieku). Półwysep Jeziora Długiego. Przechlewo st. (na zdjęciu ciągła czerwona linia).

Źródło: Studium uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Przechlewo.

2	AZP 24 – 30/108	grodzisko późnośredniowieczne i siedziba kasztelani szczycieńskiej (XII – XIV wiek), Szczytno st. 1, (wyspa na Jeziorze Szczytno),	A – a – 108	6 marca 1996, PSOZ-VI-5350/7/96
---	-----------------	--	-------------	---------------------------------

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Pomorskiego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Rys. 2. Grodzisko późnośredniowieczne i siedziba kasztelani szczycieńskiej (XII – XIV wiek). Wyspa na jeziorze Szczytno.. Szczytno st. 1 (Na zdjęciu ciągła czerwona linia).
Źródło: Studium uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Przechlewo.

3	AZP 22 – 30/1	cmentarzisko kurhanowe ludności kultury wielbarskiej (0 – 375 r. n. e.), Przechlewo st. 47,	A – a – 125	6 marca 1996, PSOZ-VI-5350/8/96
---	---------------	---	-------------	------------------------------------

Rys. 2. Cmentarzisko kurhanowe ludności kultury wielbarskiej (0 – 375 r. n. e.). Przechlewo st. 47. (Na zdjęciu ciągła czerwona linia).
Źródło: Studium uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Przechlewo.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Zasoby archeologicznego środowiska kulturowego w zestawieniu ujęte zostały z podaniem numeru ewidencyjnego w kartotece konserwatorskiej Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP), nazwą funkcji stanowiska (grodzisko, osada, cmentarzysko, obozowisko), chronologii oraz kultury archeologicznej.

STREFA „W” BEZWZGLEDNEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

Obejmuje układy osadnicze z zachowanymi w krajobrazie kulturowym obiektami o własnej formie krajobrazowej. Są to między innymi:

- dwa grodziska wczesnośredniowieczne z okresu pomiędzy połową X a połową XII wieku w Sapólnie (AZP 23 – 32/25) i Przechlewie (AZP 23 – 30/1),
- najważniejszy w tym regionie ośrodek władzy książęcej u schyłku XII – XIV wieku, czyli siedziba kasztelani szczycieńskiej (wyspa Jezioro Szczytno AZP 24 – 30/1),
- unikalne cmentarzysko siedemnastu kurhanów ludności kultury wielbarskiej (0 – 375 roku n. e.) w Przechlewie (AZP 22 – 30/1),
- zespół osad o sekwencji chronologiczno – kulturowej od neolitu do wczesnego średniowiecza (3500 p. n. e. – XIV wieku) w dolinie Brdy (Uroczysko Porąbka AZP 23 – 31/72, 80, 81),
- zespół cmentarzysk ludności kultury pomorskiej z grobami skrzynkowymi w Dąbrowie Człuchowskiej (700 – 125 p. n. e., AZP 23 – 32/1, 2, 4).

Między innymi również:

- unikalny mikroregion horyzontu łużycko – pomorskiego i wczesnośredniowieczny (połowa X wieku – połowa XII wieku), zlokalizowany na wschodnich stokach rynny Jeziora Szczytno funkcjonalnie powiązany z grodziskiem w Gwieździnie (AZP 24 – 30/96, 97, 98, 101, 102, 103),
- mikroregion związany z funkcjonowaniem kasztelani (AZP 24 – 30/122, 124, 125, 126, 127, 128),
- łużycki, wczesnośredniowieczny i średniowieczny mikroregion położony w dolinie Brdy między Uroczyskiem Porąbka i Pakotulskiem (AZP 23 – 31/75, 76, 88, 89, 98, 99),
- mikroregion osadniczy horyzontu łużycko pomorskiego (AZP 23 – 32/35) oraz horyzontu wczesnośredniowiecznego z centrum w Sapólnie (AZP 23 – 31/63, 66, 67 i AZP 23 32/1, 7, 33, 34).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

WYKAZ ZASOBÓW ARCHEOLOGICZNEGO ŚRODOWISKA KULTUROWEGO STREFA „W” BEZWZGLĘDNEJ OCHRONY ARCHEOLOGICZNO – KONSERWATORSKIEJ

Strefa „W” bezwzględnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej obejmuje obiekty archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, wpisane i przewidziane do wpisania do rejestru dóbr kultury wraz z ich strefą ochrony krajobrazowej. Obiekty i obszary do bezwzględnego zachowania. Na tych obiektach obowiązuje zakaz wykonywania jakichkolwiek prac ziemnych, budowlanych, porządkowych, leśnych i innych.

Lp.	Nr ewiden. AZP	Funkcja, chronologia, kultura archeologiczna	Nr stanowiska archeologicznego
4	AZP 23 – 31/72	obozowisko mezolityczne i osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 125 p. n. e.) i około 4000 p. n. e.	Lisewo st. 31
5	AZP 23 – 31/80	osada neolityczna (3500 – 1700 p.n.e.) osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (połowa X – XIII wieku)	Płaszczyca st. 16
6	AZP 23 – 31/81	osada neolityczna (3500 – 1700 p.n.e.), osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (połowa X – XIII wieku)	Płaszczyca st. 17
7	AZP 23 – 32/35	cmentarzysko ludności kultury pomorskiej (700 – 125 p.n.e.)	Sapolno st. 35
8	AZP 23 – 32/25	grodzisko wczesnośredniowieczne (połowa X – XII wieku)	Sapolno st. 25
9	AZP 23 – 32/8	osada wczesno i średniowieczna (połowa X – XIV wieku)	Sapolno st. 8
10	AZP 23 – 32/23	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e.), osada wczesno i średniowieczna (połowa X – XIV wieku)	Sapolno st. 23
11	AZP 23 – 32/9	osada wczesno i średniowieczna (połowa	Sapolno st. 9

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

		XII – XIV wieku)	
12	AZP 23 – 32/1, 2, 4	cmentarzyska ludności kultury pomorskiej (700 – 125 p.n.e)	Sapolno st. 1, 2, 4

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Pomorskiego.

STREFA „OW” WZGLĘDNEJ OCHRONY ARCHEOLOGICZNO – KONSERWATORSKIEJ

Strefa „OW” względnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej, obejmuje obiekty i obszary archeologiczne, których użytkowanie i zainwestowanie należy poprzedzić badaniami archeologicznymi: wykopaliskowymi, ratowniczymi, sondażowymi bądź nadzorem archeologicznym w zakresie określonym inwestorowi zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Z zastrzeżenia tego wyłączone jest użytkowanie rolnicze bez możliwości prowadzenia głębokiej orki, upraw sadowniczych i zalesień.

Lp.	Nr ewiden. AZP	Funkcja, chronologia, kultura archeologiczna
13	AZP 22 – 30/29	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
14	AZP 22 – 30/30	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
15	AZP 22 – 30/31	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
16	AZP 22 – 30/32	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
17	AZP 22 – 30/33	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
18	AZP 22 – 30/34	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
19	AZP 22 – 30/35	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
20	AZP 22 – 30/16	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e), pomorskiej, wczesno i średniowiecznej (700 p.n.e. – XIV w.)
21	AZP 22 – 31/1	cmentarzysko ludności kultury pomorskiej (700 – 125 p.n.e.)
22	AZP 23 – 32/48	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

23	AZP 23 – 32 /50	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e)
24	AZP 23 – 32/53	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e)
25	AZP 23 – 31/3	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e), osada ludności kultury pomorskiej (700 – 125 p.n.e.)
26	AZP 23 – 31/10	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e.), osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (X – połowa XII wieku)
27	AZP 23 – 32/5	osada wczesnośredniowieczna (X – połowa XII wieku)
28	AZP 23 – 31/16	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 125 p.n.e.)
29	AZP 23 – 31/25	osada wczesno i średniowieczna (XII – XIV wiek)
30	AZP 23 – 31/26	osada wczesno i średniowieczna (XII – Xiv wiek)
31	AZP 23 – 31/38	osada wczesno i średniowieczna (XII – Xiv wiek)
32	AZP 23 – 31/44	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e.)
33	AZP 23 – 32/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, ludności kultury wielbarskiej i osada wczesnośredniowieczna (1700 p.n.e. – XII wieku n.e.)
34	AZP 23 – 32/7	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesnośredniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (IX wiek)
35	AZP 23 – 32/33	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 700 p.n.e)
36	AZP 23 – 32/34	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (IX wiek)
37	AZP 23 – 32/63	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (IX wiek)
38	AZP 23 – 32/67	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (IX wiek)
39	AZP 23 – 32/68	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (IX wiek)
40	AZP 23 – 31/75	osada wczesno i późnośredniowieczna (IX – XIV wieku)
41	AZP 23 – 31/76	osada ludności kultury pomorskiej (700 – 125 p.n.e)
42	AZP 23 – 31/84	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i średniowieczna (XIV wiek)
43	AZP 23 – 31/88	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i średniowieczna (XIV wiek)
44	AZP 23 – 31/89	osada średniowieczna i późnośredniowieczna (połowa XII – XIV

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

		wiek)
45	AZP 23 – 31/92	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (połowa X – XII wiek)
46	AZP 23 – 31/95	osada ludności kultury łużyckiej (1700 – 700 p.n.e.) i wczesnośredniowieczna (połowa X – XII wiek)
47	AZP 23 – 31/97	osada wczesnośredniowieczna (połowa X – XII wiek)
48	AZP 23 – 31/98	osada wczesno i średniowieczna (połowa X – XIV wiek)
49	AZP 23 – 31/99	osada wczesno i średniowieczna (połowa X – XIV wiek)
50	AZP 23 – 31/96	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 700 p.n.e.), osada wczesnośredniowieczna (VIII – XIV wiek), osada średniowieczna (XII wiek) i późnośredniowieczna (XII – XIV wiek)
51	AZP 23 – 31/97	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 700 p.n.e.), osada wczesnośredniowieczna (VIII – XIV wiek), osada średniowieczna (XII wiek) i późnośredniowieczna (XII – XIV wiek)
52	AZP 23 – 31/98	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 700 p.n.e.), osada wczesnośredniowieczna (VIII – XIV wiek), osada średniowieczna (XII wiek) i późnośredniowieczna (XII – XIV wiek)
53	AZP 23 – 30/101	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e.), osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 125 p.n.e.), wczesnośredniowieczna (VIII – X wiek), osada średniowieczna i późnośredniowieczna (XII – XIV wiek)
54	AZP 23 – 30/102	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e.), osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 125 p.n.e.), wczesnośredniowieczna (VIII – X wiek), osada średniowieczna i późnośredniowieczna (XII – XIV wiek)
55	AZP 23 – 30/103	obozowisko neolityczne (3500 – 1700 p.n.e.), osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej (1700 – 125 p.n.e.), wczesnośredniowieczna (VIII – X wiek), osada średniowieczna i późnośredniowieczna (XII – XIV wiek)
56	AZP 24 – 30/122	osada wczesnośredniowieczna i osada średniowieczna (XII – XIV wiek)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

57	AZP 24 – 30/125	osada ludności kultury wielbarskiej (0 – 375 n. e.), wczesnośredniowiecznej (połowa X – XIII wiek)
58	AZP 24 – 30/126	osada wczesnośredniowieczna (połowa XII – XIII wiek)
59	AZP 24 – 30/127	osada wczesnośredniowieczna (połowa X – XII wiek) i średniowieczna (połowa XIII – XIV wiek)
60	AZP 24 – 30/128	osada późnośredniowieczna
61	AZP 24 – 31/14	osada wczesno i średniowieczna (XII – XIV wiek)
62	AZP 24 – 31/19	osada wczesno i średniowieczna (XII – XIV wiek)
63	AZP 24 – 31/21	osada wczesno i średniowieczna (XII – XIV wiek)
64	AZP 24 – 31/22	osada wczesno i średniowieczna (XII – XIV wiek)
65	AZP 24 – 31/10	osada wczesno i średniowieczna (XII – XIV wiek)
66	AZP 24 – 31/27	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, ludności kultury wielbarskiej i osada wczesnośredniowieczna (1700 p.n.e. – XIII w.n.e)
67	AZP 24 – 31/28	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, ludności kultury wielbarskiej i osada wczesnośredniowieczna (1700 p.n.e. – XIII w.n.e)
68	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)
69	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)
70	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)
71	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)
72	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)
72	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)
74	AZP 24 – 31/1	osada ludności kultury łużyckiej i pomorskiej, osada wczesno i średniowieczna (1700 – 125 p.n.e.) i (połowa X – XIV wiek)

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Pomorskiego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

VI. Gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z artykułem 21. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Ewidencją zostają objęte zabytki architektury i budownictwa: zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych oraz zabytki archeologiczne. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na Wójcie Gminy Przechlewo (art. 22 pkt. 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Gminna ewidencja jest dokumentem zamkniętym; winna być uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ewidencja gminna winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji etc.), w oparciu o dane dostarczane z WUOZ w Gdańsku uzupełnianiu o zmiany stanu prawnego – wpis obiektu do rejestru zabytków, nowe ustalenia naukowe, oraz w oparciu o dane WUOZ uzupełnianiu i weryfikacji wykazu stanowisk archeologicznych.

Ewidencja obejmuje niewpisane do rejestru zabytków dzieła architektury i budownictwa, budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze i miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne oraz parki.

Najliczniejszą grupę obiektów ujętych do tej pory w ewidencji stanowią obiekty budownictwa ludowego i murowanego budownictwa mieszkalnego, obiekty użyteczności publicznej, cmentarze, obiekty sakralne, zespoły folwarczne i parki.

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

1. Budownictwo ludowe i murowane budownictwo mieszkalne

DĄBROWA CZŁUCHOWSKA

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
1	budynek mieszkalny nr 3, drewniany	połowa XIX w.
2	budynek mieszkalny nr 14, drewniany	koniec XIX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

3	budynek mieszkalny nr 20, szachulcowy	XVIII/XIX w.
----------	---------------------------------------	--------------

NOWA WIEŚ

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
4	budynek mieszkalny nr 8, drewniany	2 połowa XIX w.
5	budynek mieszkalny nr 10, drewniany	2 połowa XIX w.
6	stodoła nr 10, drewniany	2 połowa XIX w.
7	budynek mieszkalny nr 11, drewniany	koniec XIX w.
8	budynek mieszkalny nr 16, drewniany, szachulcowy	XIX/XX w.
9	budynek mieszkalny nr 17, drewniany	początek XIX w.
10	budynek mieszkalny nr 28, szachulcowy	koniec XIX w.
11	budynek mieszkalny nr 30, szachulcowy	połowa XIX w.
12	budynek mieszkalny nr 39, szachulcowy	XVIII/XIX w.
13	budynek mieszkalny nr 40, drewniany	XIX/XX w.
14	budynek mieszkalny nr 41, szachulcowy	2 połowa XIX w.
15	budynek mieszkalny nr 52, szachulcowy	koniec XIX w.
16	budynek mieszkalny nr 53, szachulcowy	połowa XIX w.

PRZECHLEWO

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
17	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Człuchowska nr 3, murowany	XIX/XX w.
18	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Człuchowska nr 7, murowany	XIX/XX w.
19	budynek mieszkalny, obiekt pocztowy, ul. Człuchowska nr 9, murowany	XIX/XX w.
20	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Człuchowska nr 10, murowany	początek XIX w.
21	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Człuchowska nr 14, murowany	XIX/XX w.
22	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Człuchowska nr 16, murowany	koniec XIX w.
23	budynek mieszkalny, ośrodek zdrowia, ul. Człuchowska 12, murowany	początek XIX w.
24	budynek mieszkalny, ul. Człuchowska nr 18, drewniany	początek XIX w.
25	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Człuchowska nr 24, murowany	lata 20 XX w.
26	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 1, murowany	XIX/XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

27	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 3, murowany	1898 r.
28	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 4, murowany	XIX/XX w.
29	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 5, murowany	XIX/XX w.
30	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 6, murowany	początek XX w.
31	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Dworcowa nr 8, murowany	XIX/XX w.
32	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Dworcowa nr 10, murowany	XIX/XX w.
33	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 12, murowany	XIX/XX w.
34	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 14, murowany	XIX/XX w.
35	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 16, murowany	XIX/XX w.
36	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 27, murowany	lata 20 XX w.
37	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 28, murowany	XIX w.
38	budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 29, murowany	XIX/XX w.
39	budynek mieszkalny, ul. Jeziorna nr 3, szachulcowy	koniec XIX w.
40	budynek mieszkalno – usługowy, ul. Młyńska nr 2, murowany	XIX/XX w.
41	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 4, murowany	XIX/XX w.
42	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 6, murowany	XIX/XX w.
43	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 7, murowany	lata 20 XX w.
44	budynek mieszkalny, Dom Kultury, ul. Młyńska, nr 11, murowany	początek XX w.
45	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 15, murowany	XIX/XX w.
46	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 16, murowany	XIX/XX w.
47	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 23, murowany	XIX/XX w.
48	budynek mieszkalny, ul. Młyńska nr 26, murowany	XIX/XX w.
49	budynek mieszkalny, ul. Rzeczenicka nr 2, murowany	koniec XIX w.
50	budynek mieszkalny, ul. Rzeczenicka nr 49, murowany	połowa XIX w.

PRZECHLEWKO

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
51	budynek mieszkalny nr 1, szachulcowy	połowa XIX w.
52	budynek mieszkalny nr 2, szachulcowy	połowa XIX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

53	budynek mieszkalny nr 3, drewniany	1830 rok
54	budynek mieszkalny nr 5, drewniany	połowa XIX w.
55	budynek mieszkalny nr 6, drewniany	XVIII w.
56	budynek mieszkalny nr 11, drewniany	XIX/XX w.
57	budynek mieszkalny nr 16, drewniany	XIX/XX w.
58	budynek mieszkalny nr 17, drewniany	połowa XIX w.
59	budynek mieszkalny nr 19, szachulcowy	XIX/XX w.

RUDNIKI

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
60	budynek mieszkalny nr 1, szachulcowy	XIX/XX w.
61	budynek mieszkalny nr 2, drewniany	XIX/XX w.
62	budynek mieszkalny nr 3, drewniany	początek XIX w.
63	budynek mieszkalny nr 14, szachulcowy	2 połowa XIX w.
64	budynek mieszkalny nr 16, szachulcowy	początek XIX w.

SĄPOLNO

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
65	budynek mieszkalny nr 37, drewniany	2 połowa XIX w.

SUSZKA

Lp.	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
66	budynek mieszkalny nr 3, szachulcowy	początek XX w.
67	budynek mieszkalny nr 4, szachulcowy	XIX/XX w.

2. Pałace i dwory

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
1	Dąbrowa Człuch.	pałac murowany	około 1910 roku

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

2	Sąpolno	dwór murowany	koniec XIX w.
3	Pakotulsko	pałac murowany	2 połowa XIX w.

3. Parki

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	CZAS POWSTANIA
1	Dąbrowa Człuch.	XIX w.
2	Dobrzyń	-----
3	Koprzywnica	XIX w.
4	Miroszewo	-----
5	Nowa Brda	-----
6	Pakotulsko	-----
7	Pawłówko	-----
8	Płaszczycza	-----
9	Sąpolno	XIX/XX w.
10	Szczytno	XIX w.
11	Przechlewo	-----

4. Cmentarze

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	CZAS POWSTANIA	FUNKCJA
1	Dąbrowa Człuch.	początek XX w.	rodowy
2	Dąbrowa Człuch.	początek XX w.	parafialny
3	Lisewo	początek XX w.	ewangelicki
4	Nowa Brda	1787 rok	ewangelicki
5	Pakotulsko	początek XX w.	ewangelicki
6	Pakotulsko	początek XX w.	ewangelicki

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

7	Pawłówko	XIX w.	ewangelicki
8	Płaszczycza	połowa XIX w.	rodowy
9	Przechlewko	koniec XIX w.	rodowy
10	Przechlewko	koniec XIX w.	ewangelicki
11	Przechlewko	połowa XIX w.	komunalny
12	Przechlewo	XVIII w.	przykościelny
13	Rudniki	koniec XIX w.	ewangelicki
14	Rudniki	początek XX w.	parafialny
15	Sąpolno	początek XIX w.	przykościelny
16	Sąpolno	początek XIX w.	parafialny
17	Suszka	-----	ewangelicki
18	Szczytno	początek XX w.	ewangelicki
19	Zawada	początek XX w.	ewangelicki

5. Obiekty sakralne

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	CZAS POWSTANIA
1	Sąpolno	Kościół parafialny p. w. Św. Wawrzyńca	1933 – 1934 rok

6. Budynki użyteczności publicznej

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
1	Sąpolno	szkoła – obiekt murowany	lata 30 XX w.
2	Przechlewo	budynek Urzędu Gminy, murowany	koniec XIX w.
3	Czosnowo	stacja kolejowa, obiekt murowany	1920 rok
4	Nowa Wieś	stacja kolejowa, obiekt murowany	1920 rok
5	Sąpolno	stacja kolejowa, obiekt murowany	1920 rok

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

7. Zespoły folwarczne

Lp.	OBIEKT	TYP OBIEKTU	CZAS POWSTANIA
DĄBROWA CZLUCHOWSKA			
1	magazyn	obiekt murowany	1922 rok
2	obora	obiekt murowany	koniec XIX w.
3	warsztaty i garaże	obiekty murowane	1920 rok
4	kuźnia i magazyn	obiekt murowany	1920 rok
5	dom mieszkalny	obiekt murowany	1919 rok
6	dom mieszkalny	obiekt murowany	1900 rok
7	dom mieszkalny	obiekt murowany	1919 rok
8	dom mieszkalny	obiekt murowany	1900 rok
9	dom mieszkalny	obiekt murowany	1980 rok
JEMIELNO			
1	obora	obiekt murowany	połowa XIX w.
2	obora	obiekt murowany	połowa XIX w.
3	stodoła	obiekt murowany	1 ćwiartka XX w.
LISEWO			
1	obora	obiekt murowany	2 połowa XIX w.
2	gorzelnia	obiekt murowany	1901 rok
3	stodoła	obiekt murowano – drewniany	początek XIX w.
4	chlew	obiekt kamienny	początek XIX w.
5	domy mieszkalne (13)	obiekty murowane	początek XIX w.
PAKOTULSKO			
1	wielofunkcyjny budynek gosp.-miesz.	-----	1923 rok

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

2	stodoły	obiekty drewniane	lata 20 – 30 XX w.
3	wiata na maszyny	obiekty murowane	1 ćwiartka XX w.
4	magazyn	obiekty murowane	1 ćwiartka XX w.
5	wielofunkcyjny budynek gosp.-miesz.	-----	1 ćwiartka XX w.
6	obora	obiekt murowany	1 ćwiartka XX w.
7	silosy	-----	1 ćwiartka XX w.
8	domy mieszkalne (10)	-----	1 ćwiartka XX w.
PŁASZCZYCA			
1	stajnia z magazynem zbożowym	-----	1911 rok
SĄPOLNO			
1	młyn	obiekt murowany	początek XX w.
2	budynek inwentarski	obiekt murowany	koniec XIX w.
3	magazyn	obiekt murowany	początek XIX w.
4	domy mieszkalne (5)	obiekty murowane	1 ćwiartka XX w.
5	magazyn zbożowy	obiekt murowany	1924 rok
SZCZYTNO			
1	obora	obiekt murowany	początek XX w.
2	budynek gospodarczy	obiekt murowany	początek XX w.
3	chlewnia	obiekt murowany	początek XX w.
4	stodoła	obiekt murowany	1924 rok
5	baszta	obiekt murowany	1900 rok
6	domy mieszkalne (6)	obiekty murowane	1900 rok
ZAWADA			
1	magazyn zbożowy	obiekt murowany	1920 rok
2	stodoły	obiekty drewniane	1912 rok

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

3	obora	obiekt murowany	początek XX w.
4	domy mieszkalne (5)	obiekty murowane	1900 - 1910

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

VII. Główne cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków.

Program opieki nad zabytkami Gminy Przechlewo stanowi podstawę dla działań związanych z ochroną dóbr kultury w okresie czterech lat od podjęcia uchwały przez Radę Gminy w sprawie przyjęcia niniejszego programu.

Podstawą merytoryczną zadania jest określenie przedmiotu działania, czyli gminna ewidencja zabytków. Pierwszym podjętym i zrealizowanym przez gminę działaniem w strategii ochrony zabytków było opracowanie aktualnej i zweryfikowanej gminnej ewidencji zabytków, która stanowi bazę dla wszelkich dalszych działań w tym zakresie. Właściwe określenie zasobów zabytkowych, wskazanie obiektów o unikalnych cechach stylistycznych, wysokich wartościach architektonicznych i historycznych, a także świadczących o specyfice regionalnego budownictwa i lokalnej tożsamości kulturowej, których zachowanie leży w interesie społecznym jest warunkiem koniecznym i niezbędnym w formułowaniu priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury.

Gminny program opieki nad zabytkami winien kreować tę sferę działań prorozwojowych, która ma na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy. Wykorzystanie zarówno zasobów środowiska przyrodniczego jak i środowiska kulturowego powinno stanowić jedną z polityk gminy.

Celem programu opieki nad zabytkami w Gminie Przechlewo jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami oraz poprawa ich stanu zachowania poprzez opracowanie systemowych rozwiązań realizowanych przez władze gminy.

1. Zadania realizowane przez władze gminne:

- Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe: dążenie do materialnej poprawy stanu zabytków, ich odnowy, adaptacji i rewitalizacji w celu wykorzystania potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym,
- planowe, konsekwentne oraz kompetentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków,
- realizowanie regionalnych i lokalnych projektów związanych z ochroną zabytków oraz krajobrazu kulturowego,
- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego (krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego), przyrodniczego i krajobrazu w dokumentach planistycznych,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- wypracowanie i wprowadzenie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych,
  - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność gminy i zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
  - prowadzenie działań w zakresie planowania przestrzennego oraz gospodarce nieruchomościami mających na celu przede wszystkim powstrzymanie degradacji obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych i kulturalnych oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania,
  - racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne przy obiektach o szczególnych wartościach zabytkowych,
  - wspieranie obiektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych,
  - budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki odczytywane jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości i tradycji.
2. Opracowanie elektronicznej bazy danych:
- utworzenie i prowadzenie elektronicznej bazy danych na stronie internetowej (www.przechlewo.pl),
  - rozszerzanie i uzupełnianie udostępnionych danych o zabytkach,
  - udział w przeglądach technicznych obiektów gminnych, znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków,
  - opracowanie fotograficzne stanu zachowania zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków i Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego,
  - dążenie do pełnej oceny stanu zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego gminy, kontynuacja prac nad aktualizacją powszechnie dostępnej bazy informacji o zabytkach gminnych.
3. Utrzymanie i poprawa stanu technicznego zabytków nie stanowiących własności gminnej:
- współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie rewitalizacji w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego,
  - pomoc w kontaktach ze służbami konserwatorskimi i archeologicznymi w ramach planowanych prac objętych rewitalizacją,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- określenie zasad i udzielenie pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty wpisane do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków w ramach środków zabezpieczonych w budżecie na dany rok (dotacje, ulgi w podatku od nieruchomości),
  - określenie zasad udostępnienia obiektów zabytkowych w celach turystycznych wspólnie z właścicielami obiektów zabytkowych,
  - upowszechnienie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej, wspieranie odpowiedzialności właścicieli obiektów zabytkowych za posiadane mienie.
4. Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego:
- opracowanie i wykonanie systemu oznakowania obiektów zabytkowych na terenie gminy tj.: tablice, plansze, mapy.
  - wydawnictwa popularyzatorskie: ulotki, foldery itp.
5. Działania edukacyjne z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:
- edukacja dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie zapoznania z historią gminy i jej zabytkami,
  - prezentacja historii gminy i jej zasobów w mediach,
  - konkursy na szczeblu szkoły, gminy i powiatu – plastyczne, fotograficzne i historyczne.
6. Monitoring realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:
- prowadzenie rejestru z realizacji zadań objętych programem,
  - prowadzenie rejestru zmian zachodzących w obiektach wpisanych do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków,
  - sporządzenie sprawozdań z realizacji programu.

Zasady ochrony i opieki obiektów wpisanych do rejestru zabytków i podlegających ochronie konserwatorskiej są następujące:

- wszelkie działania związane z obiektami i w strefach ochrony konserwatorskiej wpisanymi do rejestru zabytków w tym także zmiany własności, funkcji i przeznaczenia powinny uzyskać zgodę WKZ,
- wszelkie działania związane z obiektami podlegającymi ochronie konserwatorskiej i będącymi w strefach ochrony ekologicznej, w strefie ekspozycji obiektów wymagają opinii WKZ,
- parki wpisane do rejestru zabytków i podlegające ochronie konserwatorskiej powinny być w całości użytkowane przez jednego użytkownika

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

zapewniającego wprowadzenie funkcji wykluczającej ich dewastację,

- dla terenów przylegających do granic parków należy przyjąć zasadę zagospodarowania zapewniającego właściwą ich ekspozycję,
- na terenie parków wpisanych do rejestru zabytków wprowadza się zakaz wycięcia, dokonywania nowych nasadzeń drzew bez zgody WKZ,
- obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji z zachowaniem obecnej i projektowanej funkcji do wartości obiektu,

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych:

- wszelkie inwestycje powinny być w miarę możliwości lokalizowane poza stanowiskami archeologicznymi,
- na terenie stanowiska archeologicznego zalesienia i inwestycje wymagające prac ziemnych będą możliwe po przeprowadzeniu ratowniczych badań wykopaliskowych po uzyskaniu decyzji WKZ,
- na obszarze ochrony stanowiska archeologicznego niezbędne jest ustalenie na czas prac ziemnych nadzoru archeologicznego i uzyskanie decyzji WKZ.

Opieka nad zabytkami jest sprawowana przez ich właścicieli lub posiadaczy i podlega w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczania i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

VIII. Współdziałanie związane z ochroną i opieką nad zabytkami leżącymi na terenie Gminy Przechlewo.

Okresowe przeglądy stanu zachowania i zabezpieczeń obiektów zabytkowych:

- podjęcie działań w celu znalezienia użytkowników lub właścicieli dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy,
- prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenie parków gminnych,
- przygotowanie oferty prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy pracach pielęgnacyjnych i porządkowych na terenach zielonych, będących własnością gminy,
- przygotowanie projektów rewitalizacji obszarów i obiektów zabytkowych w celu pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE,
- prowadzenie działań mających na celu poprawę wizerunku gminy i estetyki przestrzeni publicznej poprzez podjęcie prac związanych z renowacją, odbudową i aktywizacją obiektów zabytkowych,
- przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Współpracy Europejskiej,
- przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków (Ministerstwo Kultury, Wojewódzki Konserwator Zabytków, Fundusz Kościelny, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej). Pomoc mieszkańcom gminy w wyszukiwaniu i pisaniu programów na pozyskanie środków finansowych z funduszy unijnych,
- podjęcie stosownej uchwały przez Radę Gminy o udzieleniu dotacji na prace remontowe i konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (dotacje mogą być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie gminy i wykażą się wkładem własnym na wykonanie prac),
- aktualizacja ewidencji gminnej po dwóch latach obowiązywania programu, polegająca na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji itp.) oraz wprowadzeniu nowych obiektów, dotąd nie objętych ewidencją, a posiadających wartości zabytkowe, ważne dla kulturowej tożsamości regionu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

IX. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego Gminy Przechlewo.

W „Programie Rozwoju Lokalnego Gminy Przechlewo na lata 2007 – 2013” dokonano analizy SWOT. Ocenę szans i zagrożeń dla przyszłości Gminy, a zarazem trwania jego materialnego dziedzictwa kulturowego. Podaną analizę można uszczegółowić na potrzeby niniejszego Programu w części dotyczącej zagadnień związanych z ochroną materialnego dziedzictwa kulturowego.

Mocne strony:

- malowniczy i urozmaicony krajobraz,
- bogactwo i różnorodność zasobów przyrodniczych i krajobrazowych,
- duży stopień lesistości gminy,
- liczne czyste jeziora,
- wysoki przyrost naturalny,
- stosunkowo młode społeczeństwo,
- istniejące duże zakłady pracy,
- duża liczba małych i średnich przedsiębiorstw,
- wzrastająca przedsiębiorczość społeczeństwa,
- nowoczesne rolnictwo,
- korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- duży potencjał dla rozwoju ruchu turystycznego,
- gminne imprezy o znaczeniu lokalnym, krajowym i międzynarodowym,
- duży stopień skanalizowania Gminy i nowoczesna oczyszczalnia,
- wysoki stopień zwodociągowania,
- sprawny system segregacji odpadów,
- dobre warunki rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii takich jak biomasa, biogaz,
- stała poprawa stanu środowiska,
- zadbane miejscowości i czyste ulice,
- dokonanie rozpoznania i ewidencji dóbr kultury w Gminie.

Słabe strony:

- niedostateczne warunki dla wsparcia rozwoju młodzieży,
- niski poziom zaangażowania młodzieży w życie społeczności lokalnej,
- niski poziom wiedzy i umiejętności w zakresie technologii informatycznych,
- słaby dostęp do specjalistycznych świadczeń służby zdrowia,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- występujące zjawisko alkoholizmu i narkomanii,
- słaby dostęp do obiektów kultury i rozrywki,
- niskie wskaźniki zatrudnienia,
- zależność od niewielu pracodawców,
- brak spójnego systemu wspierania przedsiębiorczości,
- niedostateczna powierzchnia terenów uzbrojonych pod zabudowę związaną z produkcją, przetwórstwem, usługami lub innymi formami działalności gospodarczej,
- ograniczona ilość przestrzeni nadającej się do prowadzenia działalności gospodarczej,
- brak minikuchni komunalnych i socjalnych,
- brak mieszkań komunalnych i socjalnych,
- brak aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy,
- uboga i niezróżnicowana oferta turystyczna,
- słaba promocja lokalnych produktów turystycznych i żywnościowych,
- zły stan techniczny części dróg powiatowych i gminnych,
- brak połączeń komunikacyjnych z innymi miejscowościami,
- likwidacja osobowej linii kolejowej,
- położenie gminy z dala od większych miast,
- mała aktywność większości istniejących organizacji pozarządowych,
- zbyt niskie nakłady na wspieranie kultury,
- słaba infrastruktura turystyczna i obsługa szlaków turystycznych,
- niska świadomość społeczna o prawach zobowiązujących właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych.

Szanse:

- wzrost świadomości w zakresie konieczności pogłębiania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- możliwości nauki i pracy na odległość, w tym przez Internet,
- ożywienie gospodarki krajowej i europejskiej,
- rozwój instytucji wspierających rynek pracy, w tym współfinansowanych z funduszy UE,
- wspieranie (również ze środków UE) przedsiębiorczości i innowacji,
- rosnące zapotrzebowanie na usługi turystyczne,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

- nacisk Unii i Polski na rozwój obszarów wiejskich,
- tworzenie partnerstw w celu pozyskiwania środków,
- wykorzystanie funduszy unijnych,
- decentralizacja finansów publicznych,
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego, w tym wzrost znaczenia organizacji pozarządowych,
- rozwój profilaktyki zdrowotnej i jednostek ochrony zdrowia, wzrost znaczenia wykorzystania energii odnawialnej w Polsce,
- budowa baz turystycznych w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe,
- opracowanie fotograficznego rejestru zabytków Gminy.

Zagrożenia:

- ruchy migracyjne prowadzące do utraty tożsamości lokalnej, w tym kulturowej,
- odpływ młodzieży,
- wzrost średniej wieku społeczeństwa,
- odpływ wykwalifikowanych i wysoko wykształconych mieszkańców,
- ograniczenia w dostępie do edukacji i kultury,
- wolne tempo wzrostu gospodarczego, hamujące wzrost zatrudnienia,
- utrzymujące się wysokie koszty pracy i kapitału,
- zmiany w mechanizmach wsparcia i polityce UE w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa,
- powolne osiągnięcie przez administrację publiczną zdolności instytucjonalnej absorpcji funduszy strukturalnych UE,
- kryzys finansów publicznych,
- ograniczona skuteczność rządowych programów wspierających restrukturyzację ochrony zdrowia i opieki społecznej,
- realizacje bez uzgodnień – szczególnie renowacje elewacji budynków zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

X. Działania informacyjne, popularyzacyjne i edukacyjne związane z promocją zabytków i walorów gminnej przestrzeni kulturowej Przechlewa.

1. Udostępnienie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy, gminnej ewidencji zabytków wraz z podaniem ich aktualnego stanu prawnego (dot. wpisanych do rejestru zabytków – podanie aktualnego numeru rejestru zabytków) oraz zamieszczeniem treści dot. ochrony prawnej.
2. Wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią gminy oraz ochroną dóbr kultury.
3. Organizacja nowoczesnych, multimedialnych wystaw stałych oraz czasowych w Publicznej Bibliotece Gminnej, tematycznie związanych ze specyfikacją regionu, wzmacniających wizerunek Gminy Przechlewo.
4. Wspieranie działań sprzyjających szerszemu zaangażowaniu się sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego.
5. Wspieranie działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami.
6. Wspieranie i współpraca przy tworzeniu systemu informacji o zabytkach Gminy Przechlewo.
7. Aktywna współpraca z lokalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechniania działań związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

XI. Podsumowanie

Poprzez prowadzenie właściwej polityki władze samorządowe mogą i powinny wytyczać oraz kreować właściwe postawy obywateli wobec zachowanego dziedzictwa. Do najważniejszych zadań w tym względzie należy:

- edukacja mieszkańców w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym,
- wskazywanie i promowanie najlepszych inwestycji związanych z zabytkami,
- administracyjne egzekwowanie rygorów określonych między innymi w planach zagospodarowania przestrzennego, głównie w zakresie wysokości zabudowy jej charakteru i funkcji, a także ochrony wyznaczonych obszarów i budynków. Ważną rzeczą jest również skuteczna egzekucja prawa budowlanego, a co za tym idzie walka z samowolami budowlanymi. To właśnie prawdopodobnie samowole budowlane przyczyniły się do utraty cech zabytkowych przez znaczną część budynków. Należą do nich głównie wymiany okien, najczęściej wiążące się z poszerzeniem otworów, zmiany kształtu dachu, dowolny dobór poszycia, zbijanie tynków i ocieplanie kosztem podziałów architektonicznych i wystroju.
- ochrona i promocja odrębnych cech lokalnych, pielęgnacja tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy.
- rozwój i promocja walorów turystycznych, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych,
- wykorzystanie zabytkowych zasobów gminy do aktywizacji gospodarczej np. w obszarze turystyki i rekreacji,
- współpraca ze służbami konserwatorskimi województwa. Powinno się to wyrażać między innymi obligowaniem inwestorów do opiniowania planowanych prac (nawet tych pozornie drobnych - jak wymiana okien, ocieplenie ścian) przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustala się następujące zadania, które powinny być uwzględniane przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

wspierające właścicieli lub posiadaczy zabytków, wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a mianowicie :

1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
2. Wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
3. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
4. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

FOTOGALERIA ZABYTEKÓW W GMINIE PRZECHLEWO.

Fot. 1. Kościół parafialny p. w. Św. Anny w Przechlewie.

Fot. 2. Kościół filialny p. w. Matki Bożej Częstochowskiej w Przechlewie.

Fot. 3. Zespół pałacowo – parkowy w Wandzinie.

Fot. 4. Zespół dworsko – parkowy w Imielnie.

Fot. 5. Park w Zawadzie

Fot. 6. Ołtarz południowy Św. Józefa (boczny) z XVIII wieku

Fot. 7. Ołtarz północny Św. Anny (boczny) z XVIII wieku.

Fot. 8. Ołtarz główny (dawny) z pierwszej połowy XVIII wieku.

Fot. 9. Ołtarz główny w Kościele parafialnym p. w. Św. Anny w Przechlewie.

Fot. 10. Ambona z XVIII wieku.

Fot. 11. Wczesnobarokowa chrzcielnica z 1650r.

Fot. 12. Gotycki dzwon z XV wieku.

Fot. 13. Prospekt organowy z II połowy XVIII wieku.

Fot. 14. Empora muzyczna z XVIII wieku.

Fot. 15. Malowidło na stropie „Port Zbawienia” z 1720 roku

Fot. 16. Malowidło na stropie „Arka Przymierza” z 1720 roku.

Fot. 17. Malowidło na stropie „Ceder Libanu” z 1720 roku.

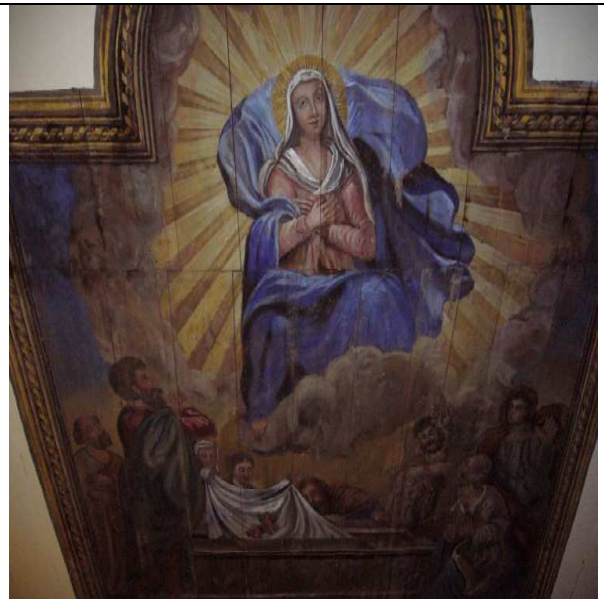

Fot. 18. Malowidło na stropie „Korona z 1720 roku.

Fot. 19. Malowidło na stropie „Gwiazda Przewodnia” z 1720 roku.

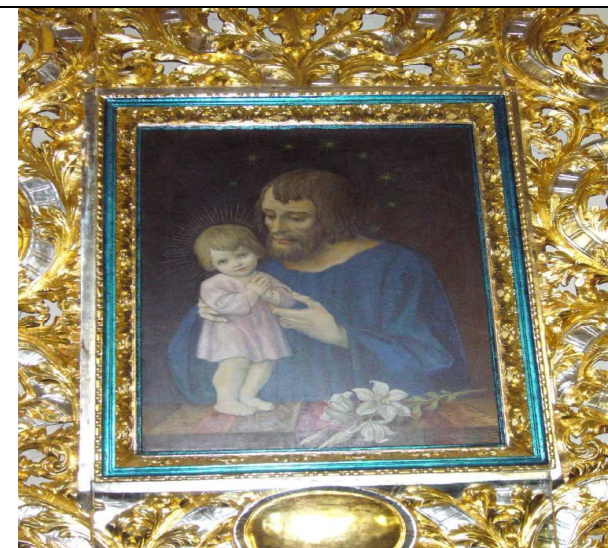
Fot. 20. Malowidło na stropie „Wniebowzięcie NMP” z 1720 roku.

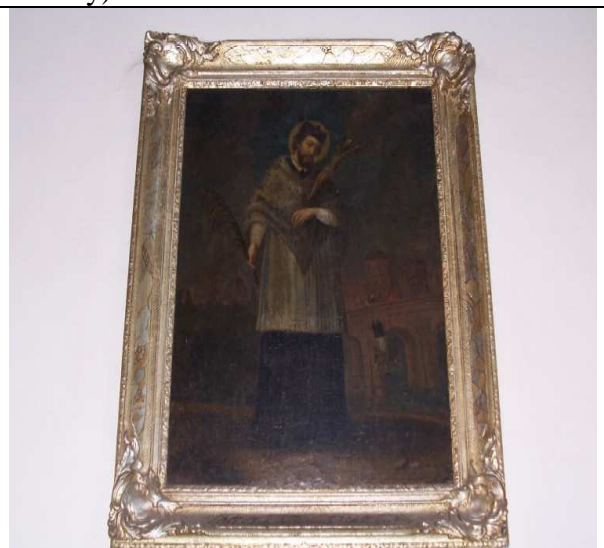
Fot. 21. Obraz „Ofiarowanie w Świątyni” z XVIII wieku (ołtarz główny).

Fot. 22. Obraz „Nauczanie NMP” (ołtarz boczny) z XVIII wieku..

Fot. 23. Obraz „Św. Jan Nepomucen” z XIX wieku.

Fot. 24. Obraz „Św. Jan ewangelista” z XIX wieku.

Fot. 25. Świecznik wiszący – żyrandol z XVIII wieku.

Fot. 26. Płyta nagrobna z XVIII wieku.

Fot. 27. Świeczniki z XVII/XVIII wieku.

Fot. 28. Rzeźba „Krucyfix” z XVIII wieku.

Fot. 29. Rzeźba „Św. Biskup” z początku XVIII wieku.

Fot. 30. Rzeźba „Św. Biskup” z początku XVIII wieku.

Fot. 31. Rzeźba „Św. Wojciech” z początku XVIII wieku.

Fot. 32. Rzeźba „Św. Norbert” z początku XVIII wieku.

Fot. 33. Rzeźba „Rzeźba ukrzyżowanego” z początku XVIII wieku.

Fot. 34. Rzeźba „Krzyż z rzeźbą Chrystusa” z początku XVIII wieku.

Fot. 35. Feretron z II połowy XIX wieku.

Fot. 36. Feretron z II połowy XIX wieku.

Fot. 37. Feretron z II połowy XIX wieku.

Fot. 38. Feretron z II połowy XIX wieku.

Fot. 39. Obraz „Św. Jakub Starszy” z pierwszej połowy XIX wieku.

Fot. 40. Rzeźba „Chrystus Zmartwychwstały” z początku XVIII wieku.

Fot. 41. Monstrancja z 1750 roku.

Fot. 42. Kielich z 1617 roku.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

Fot. 43. Kielich z 1624 roku.

Fot. 44. Puszka z 1756 roku.

Fot. 45. Świeceńniki (lichtarze) z XVIII wieku.